

ПУБЛІКАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ

Ю. А. Мицик

*доктор історичних наук
Національний університет
“Кієво-Могилянська академія”*

КІЛЬКА ЛИСТІВ З АРХІВУ КОЗАЦЬКОГО ПОЛКОВНИКА ІЛЛІ НОВИЦЬКОГО

Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського НАН України є одним з найбільших у світі рукописних зібрань. Усе частіше науковці вводять до наукового обігу дані з матеріалів Інституту рукопису (далі – ІР), все більше документів публікується, здійснюються описи окремих справ або колекцій. Сподіваємося, що й ця публікація стане в нагоді дослідникам.

У даному випадку нашу увагу привернув архів Іллі Федоровича Новицького (1630–1704). І.Ф. Новицький свого часу навчався в Кієво-Могилянській академії, потім обрав кар’єру військового, служив полковником охочекомонного (компанійського) війська гетьманів Лівобережної України Д. Многогрішного, І. Самойловича, І. Мазепи, брав участь у чигиринських (1677, 1678), Кримських (1687, 1689) і Азово-Дніпровських (1695–1698) походах. Відомим був і старший син полковника – Григорій Новицький (бл. 1680–1727), також випускник Кієво-Могилянської академії і також полковник, сподвижник гетьмана І. Мазепи, через що потрапив на заслання. У Сибіру він створив одну з перших у світі етнографічних монографій (вона була присвячена остякам і вогулам). Досить відомим був і онук І. Новицького – Петро, військовий канцелярист, згодом – полковник. У ХІХ–ХХ ст. з цього роду вийшло чимало непересічних науковців, зокрема історик і етнограф Яків Новицький (1847–1925), нащадки якого й нині живуть у Запоріжжі.

Ілля Новицький дбайливо зберігав фамільний архів, усю документацію, що надходила на його ім’я, однак у вихорі подій частина зібрання була втрачена вже після його смерті. У 1773 р. онук полковника – П. Новицький упорядкував збережену частину архіву, належним чином систематизував її (так, збірка № 2 містить листи і універсали гетьмана Самойловича) і опрацював, внаслідок чого виникло шість солідних фоліантів, де зібрано понад 1000 документів. Нині всі ці фоліанти зберігаються в ІР НБУВ¹. Перші публікації документів із складу даного архіву були здійснені ще у ХІХ ст.², їх активно використовували дореволюційні дослідники. За радянських ча-

сів настала тривала перерва у використанні цих матеріалів, хоча час від часу їх переглядали, робили виписки тощо. Лише в останнє десятиліття над ними систематично працюють науковці, залучають виявлені факти до наукового обігу (В. Заруба, В. Горобець та ін.). Однак і досі не ведуться роботи по публікації згаданих скарбів, тому ми вирішили заповнити цю прогалину хоча б частково.

Особливу нашу увагу привернула збірка № 1 (ф. II, № 13960–14039), яка містить найраніші документи (за 1630–1697 рр.). Справа не тільки в тому, що вони найдавніші, хоча лише це вже може забезпечити їм повну перевагу. Тут зібрані листи, писані до І. Новицького представниками Української Православної Церкви. Якщо згадати, що за радянських часів історія УПЦ була фактично під забороною як і історія українського козацтва, то необхідність публікації саме цих документів стає очевидною. До того ж більшість матеріалів збірки № 1 писана польською мовою досить тяжким скорописом, що не сприяло їх залученню до наукового обігу.

Серед авторів послань до І. Новицького бачимо видатних ієрархів, визначних церковних і культурних діячів України XVII–XVIII ст. В першу чергу, серед них слід назвати св. Феодосія Углицького, чернігівського архієпископа у 1692–1696 рр.; Варлаама Ясинського, ректора Києво-Могилянської академії, київського митрополита у 1684–1707 рр.; Інокентія Гізеля ректора Києво-Могилянської академії, архимандрита Києво-Печерської лаври у – 1683 рр., видатного філософа; Феодосія Васьковського, професора Києво-Могилянської академії та ін. Вже самі по собі ці листи мають велику цінність, тим більше, що вже починає реалізовуватися ідея створення “Українського Православного Дипломатарія”, куди увійшли б усі документи й листи, що вийшли з-під пера київських митрополитів, єпископів. Зазначимо, що листи до Новицького писалися згаданими особами власноруч, і лише в деяких випадках автори послань обмежувалися підписом на створеному писарем під диктовку посланні. Здебільшого непогано збереглися й печатки – важливе джерело української геральдики.

Матеріали збірки № 1 проливають світло на маловідомий період життя Іллі Новицького, коли він після розпуску його охочекомонного полку І. Самойловичем (1672) перейшов на службу до Речі Посполитої і став комендантом м. Димер на Київщині. Це була тоді дуже відповідальна посада. За умовами Андрусівського перемир'я 1667 р. Київ лише тимчасово входив до складу Лівобережної Гетьманщини, котра в свою чергу була під владою Московської держави. Вважаючи Київ та його околиці своєю власністю, поляки постійно чинили наскоки на його передмістя, грабували монастирські маєтності тощо. Смутної слави зажив, наприклад, димерський полковник Пиво, який постійно створював напругу в цьому районі. При І.

Новицькому ситуація змінилася на краще, хоча інколи все ж виникали проблеми у взаємовідносинах з монастирями, через що коменданту-полковнику постійно писали вищі київські ієрархи.

Про це свідчить вже перший лист збірки № 1. Його автором виступає св. Феодосій Углицький, котрий тоді був ігуменом Межигірського монастиря. Останній традиційно вважався козацьким, і не випадково саме тут було поховано наказного гетьмана Правобережної України Остапа Гоголя (1679) – предка великого письменника; не випадково саме цей монастир уподобали січовики, і саме звідси виходили священники для січової церкви. Св. Феодосій Углицький у своєму листі від 7.V.(27.IV.)1672 р. запевняв І. Новицького у приязні, відводив підозри у якійсь ворожнечі і водночас добирався повернення двох коней, забраних польськими жовнірами у монастирських людей під Лісниками.

Подібного змісту був лист о. Феодосія Васьковського – наступника св. Феодосія Углицького на посаді ігумена Межигірського монастиря, професора Києво-Могилянської академії (№ 5). Тут мова йшла про якісь непорозуміння на тодішньому кордоні з Річчю Посполитою, через що на монастир падала тінь підозри у небажаних контактах із сусідньою державою. Ігумен гідно відповів полковникові, вказуючи зокрема: “ми тим невинні, що київська границя з цього боку неширока, не ми граничили” (тобто, не ми проводили кордон.– *Ю.М.*). Гідною, дипломатичною і водночас приховано-іронічною була і відповідь щодо контактів з польською стороною: “ми не вибиваємося з-під одного пана (царя Олексія І. – *Ю. М.*) і не піддаємося другому пану (королеві Яну III Собеському.– *Ю. М.*); ми завжди сидимо на одному місці і завжди за всіх просимо Господа Бога, ми нікому не супротивні, всім кланяємося, а супротивні одному дияволу, котрий прагне позбавити нас Божої і людської милості, але його замисли на його ж голову падають і впадуть”. Тут натякається водночас на те, що Новицький був перед тим на службі Речі Посполитої, а ще раніше – московського царя, отже, міняв своїх “панів”, на відміну від о. Феодосія. На докір Новицького щодо бідності монастиря, Васьковський блискуче відповів, посилаючись на Євангеліє, власне на Нагорну проповідь Христа (Єв. від Матвія, 5, 3–11) та розповідь про Страшний Суд (Єв. від Матвія, 25, 35–45). У збірнику №1 зберігається з десяток листів о. Феодосія Васьковського, які мають значну цінність з церковно-культурної історії України доби Руїни. Ще один з листів о. Феодосія наводиться далі під № 2. Він стосується надзвичайно актуального тоді питання військово-політичного життя: падіння Кам’янця-Подільського (18.VIII.1672) та наступу військ Османської імперії разом з дорошенківцями на Поділля та Галичину, котрі тоді знаходилися під владою Речі Посполитої. Цікаво, що

ці новини походили від родича грека Хопті, який знаходився у Києво-Печерській лаврі (ще одне свідчення українсько-грецьких церковних зв'язків!), та якогось єврея, котрий прибув до лаври, очевидно, з Білої Церкви. Останнє засвідчує толерантність православних українців до іудеїв і суперечить нав'язуваним стереотипам про нібито одвічний антисемітизм українців. Цей же лист містить унікальні дані про видатного церковного і культурного діяча України, ігумена Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря (у 1655–1677 рр.) Феодосія Софоновича. У той час місцеблюстителю митрополичого престолу Лазар Баранович передовірив дану функцію Софоновичу, і той добивався від гетьмана І. Самойловича поліпшення матеріального становища київських монастирів, ведучи з цього приводу листування з генеральним суддею (у 1672–1681 рр.) Іваном Домонтовичем.

Наступні два листи (№ 3–4) були писані архімандритом Києво-Печерської лаври І. Гізелем. Це – найраніші послання Гізеля до І. Новицького ще як до димерського коменданта. Перший з них є по суті “проїжджим листом”, даним лаврському ченцю Мирону, посланому Гізелем у питаннях збору т. зв. “медової данини” з селян – монастирських підданих. Другий лист засвідчує паломництво до лаври старшини з полку Новицького. Гізель передає Новицькому своє благословення і просить вибачити його за скромний прийом, даний старшині, бо така скромність була викликана не жадібністю, а труднощами військового часу.

Лист № 5 є ще одним свідченням інтенсивних українсько-грецьких церковно-культурних зв'язків. Його автором є українець ієромонах Ісайя, який був тоді архімандритом монастиря св. апостола Павла на Афоні. Цей монастир існує і нині і є одним з двадцяти монастирів афонського комплексу. І хоча наші предки традиційно перебували у монастирі св. Пантелеймона, однак, як бачимо, їх не бракувало і в інших, майже суціль грецьких, і вони там відігравали важливу роль. О. Ісайя щиро дякував полковнику Новицькому за його щедрю милостиню (“ялмужну”) на монастир.

Наступний лист належить перу майже незнаній особи – о. Макарія Русиновича, ігумена Преображенського Мгарського монастиря, що під Лубнами. Тут йдеться про прибуття Новицького з дружиною (це була вже друга дружина – Меланія) в Снітин (Снятин) на Лубенщині, який був тоді сотенним містечком Лубенського полку. Оскільки пані Новицька ще не була у цьому монастирі, то Русинович запрошував подружжя до монастиря на богомільля, а тим часом посилав йому свої скромні дари – “фрукти, рибку і солодоші, запрошуючи до обіду”. Маловідому категорію документальних джерел репрезентує документ № 8. Це є розписка двох священників Остап'ївської сотні в отриманні платні за сорокоуст по душі померлого козака компанійця Якова, очевидно, знаного І. Новицьким. Тут

важливим є насамперед те, що у козацькому найманому компанійському полку була посада курінного отамана, типова для Січі.

Дуже цінною є група листів збірки № 1, яка стосується зв'язків Новицьких з Києво-Могилянською академією. Це не є дивним, оскільки і сам полковник І. Новицький, і його син Григорій були свого часу студентами даного учбового закладу. Тут зберігаються і листи Г. Новицького-студента до батька, і листи його викладачів, котрі містять часом унікальні факти з культурної історії України. Цей комплекс заслуговує на окрему публікацію, а тут наведемо тільки два листи (№ 9–10), писані колишнім ректором Києво-Могилянської академії, київським митрополитом Варлаамом Ясинським. Вони стосуються якоїсь судової справи, але при цьому містять надзвичайно цінну характеристику успіхів Новицького-молодшого в науці із благословенням, щоб він міг “принести плод любомудрий Малороссийской отчизні”.

Можна говорити й далі про інформативні можливості наведених у додатках листів, але обмежимося констатацією того факту, що вони є досить значними. Усе це зайвий раз засвідчує необхідність повної публікації збірок Новицьких, котрі містять цінні джерела не тільки до історії даного козацько-шляхетського роду, але й всієї України останньої третини XVII – початку XVIII ст. Публікація текстів здійснюється мовами оригіналів, тобто польською з домішками латини та церковнослов'янською. Правила видання були раніше нами висвітлені в одній зі статей³. Нагадаємо, однак, що нами розкривається титла, літера “ять” передана через “і”, тверді знаки пропускаються. Інколи зберігаються загальноновживані тоді скорочення, наприклад, “в. м.” – “ваша милість” або “ваша мость” (це саме стосується і польськомовних текстів, коли йдеться про скорочення). Інколи текст документа зберігається у незадовільному стані, має механічні пошкодження, тому місця, які не можливо відновити, позначаються трьома крапками у дужках.

¹ Ін-т рукопису Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського, ф. II, “Збірники Новицьких”, т. 1–6.– (Далі – ІР НБУВ).

² Див. наприклад: *Стороженко Н.В.* Новицький Іван Федорович // *Києв. старина.*– 1885.– № 7; *Стороженко Н.В.* К портрету Ильи Федоровича Новицкого // Там же.– 1886.– № 9.

³ *Мицик Ю.* Из листування українських письменників-полемістів 1621–1624 рр. // *Зап. наук. т-ва ім. Т. Шевченка.*– Л., 1993.– Т. 225.– С. 310–347.

ДОДАТОК

№ 1

Лист св. Феодосія Углицького, ігумена Свято-Михайлівського
монастиря

1672, травня 1 (квітня 27).– Київ

Mscy panie commendacie dymersky, mnie wielce m. panie i dobrodzieju!

Zem sie do tego czasu z moja powolnoscia i unizonym poklonem jeo ms. panu polkownikowi, memu mlsciwemu panu, nie bez przyczyny rzekl, i dobrodzieowi, nie odezwal, takze i w.m.m.panu, zem mego czolobicia nie zalecil, nie niechec i nie niezyczliwosc to moja sprawowala, ale jako ubogy i mniej ludziom wielkim wiadomy, siedzialem i radze z bracia w convencie, public zadnych nie tractujac i do znajomosci wysokim osobom nie smiejac przychodzic, a nadto retardowac z oddaniem unizonego poklonu, nie podejrzanym moym affect dobrym ku j.p. polko[wnikowi] i w.m.,m.panu, i rozumiem, ze dosyc tym i bez con[rresponden]tnej listownej, Bogiem swiadczac, ze ustawicznie modle moje za w.moich msywych panow, i przed ludzmi sie zawsze chwale, iz zad[nej] krzywdy od wojska w.m.m.panow nie mam, aby i ta byla grzechom,(...) przepisac gotow i po staremu dla tego nadziejej nie bede tracic, laskawemu na siebie w.m. panow respectu; chciej przeto w.m.m.pan i sam mnie zyczliw[ego] sobie miec bogomodlce i jeo m.p.polkownikowi bezpiecznie zalecic za [uni]zonego sluge, apello conscientiam, iz zadnej mojej winy przed w.m.m.pan(...) masz, co i w przyszly czas po sobie obiecujac, w.m.m.panu n(ie)godne modly i powolne uslugi zalecam.

Z monas[terza] Wydubickiego kijow[skiego] 27 aprilis a[nn]o 1672.

W.m.wielce m.pana zyczliwy bogomod[la] i slu[ga]

Theodosy Uhlicky, ihumen mana[sterza] Wydyb[ickiego].

Gosciniem ode mnie, na jakowym moglem sie zdobyc, chciej w.m.m.pan laskawie przyjac prosze. A nas samych i ludzi naszych chciej w swojej proteccie chowac. Dnia onegdajszego pod Lesnicami dwoch kony wzięto u ludzi naszych. Przeto jesli zolnierze wzięli, prikaz w.m.m.p. oddac.

IP НБУВ, ф. II, № 13960–14039, арк. 22–23 зв. Автограф завірений монастирською печаткою.

Адреса: “Jeo m.panu Heliaszowi Nowickiemu, komendantu przesidium jeo kr[olewskiej] msci dymirskieo, memu wielce m.panu i przy[jacie]llowi, pokornie oddac”.

№ 2

Лист о. Феодосія Васьковського, ігумена Межигірського монастиря

1675, жовтня 1 (вересня 21).– Київ

Msci panie komendancie, wielce moj m. panie i dobrodzieju i przy[jacie]llu!

Unizony moj poklon w.m.m.panu oddawam i wszystkiego dobrego zyczl[iwy]. Pojachac mialem wola, za usilna braterska prozbe, do pana pana hetmana zadnieprskiego dla jalmuzny i dla potwierdzenia niektorych praw, ale mi starsi nie poradzili, bo pan sudia Domontowicz pisal do ojca Sofonowicza, umyslne proszac, zeby z Kijowa duchowienstwo jeo m. panu hetmanu nie dokuczalo; jeszcze sie prawi z gospodarstwe[m] nie opatrzył i ma teraz o czym myslic; Slyszac rozne nowiny od wojska pana Doroszenkowego, który i ja wiadomosc taka w.m.m.panu referuje. Jest graek Choptia (?) u Pieczarskim, ktorego rodzony przyjachal w poniedzialek przeszly z Kamienca-Podolskiego i to prawil przed ojcem archimandryta i pane[m] wojewoda, ze wziety jest koniecznie Kamieniec na ten czas, na który oznajmowal tu i p. Doroszenko, dziesiec dni, prawi, tylo sam cesarz onego dobywal; i wziawszy, zaraz meczety de noco zmurowal i 4 tysiacie janczarow na fortecy osadzil; a iz sie zdali kamienczanie, tedy dal im slobody na lat piec, i namniejszy, prawi, teraz krzywdy nie maja. Sam cesarz i dopiero stoi pod Kamieniem, jam, prawi, i odjachal, a wojska w Polsce jakim porzadkiem ordynowal: chan idzie z ordami naprzod, Doroszenko z wojskiem swy[m] we szrodku, wezer z tureckim wojskiem pozadu. Ktore wojska juz wiele miast pobrali, mianowicie Jazlowiec, Jaholna, Podhajce i Lwow; lwowanie, prawi, za kilka mil z poklonem wyszli, [da]lej juz nie powiadal. Jeszcze jakis zyd w Pieczarskim prawil [z B]ialej Cerkwi, ze u nas, prawi, slyszec, ze krol jeo m. z gode z Doroszenkiem (ucz)ynil, tylo nie wiedza jeszcze jaka. To w.m.m.panu oznajmuje i brakuje (?) sie (...), ze w.m.m.pan skur naslal dla wyprawienia do nas, a gnilych wiele, (...e sie w robgocie poposuja; druga, u nas rzemiesnikow barzo omal, a swej [robo]ty nazbyt; sol trz stala droga. Dla laski w.m.m.pana musimy [co]kolwiek wystarczac te robote, tylko co sie zepsuje, my nie winni.

[Dn]ia 21 septem[bris] 1672.

W.m.panu zyczliwy bogomodlca Thodozy Waskowski i[humen] m[onastera] k[ijowskiego].

IP НБУВ, ф. II, №13960–14039, арк. 50–56 зв. Автограф завірений печаткою, яка погано збереглася.

Адреса: “(...) panu Heliaszowi Nowickiemu, komendantu prezidium dymer-

[skiego je]go kr[olewskiej] m., memu wielce m.panu prz[yjacio]llowi i dobrodziejo-
wi oddac, m[anu] p[roprio].”

№ 3

Лист Інокентія Гізеля, архімандрита Києво-Печерської лаври

1673, жовтня 14(4).– Київ

Msci panie kommandancie dymerski, mnie msci panie i przyjacielu!

Umyslnie chcac sie dowiedziec, jesli by sie co z dani miodowej od panow
zolnierzow w.ms.pana juz wybranej w ubogich poddanych naszych granowskich
pozostalo, zakonnika i brata naszego na imie Mirona, dostanie li co, chwala
Bogu, wysylamy. W czym, aby tam, na miejscu, jako i w drodze jakosmy od pp.
zoldatow w.mosc. pana nie przyniosl oppresiej i nie byl impediowany, te moje
mosc. pana, interponopetitum oswiadczana w tym miejscu s. w.mosc. mosc pana
milosc i nam ludzkosc wszelaka przy powolnych moich uslugach zawdzieczyc
obliger, a teraz siebie samego w dalsza w. mos. mos. pana przyjazn zaleciwszy,
zostawam.

Z monastera Pieczarskiego 1673 d[nia] 4 8bris.

W.msci mego wielce mosciwego pana zyczliwy bogomodlca i sluga
Innocenty Gizel, archimandrita pieczarski.

IP НБУВ, ф. II, № 13960–14039, арк. 41–42 зв.

Адреса: “Memu wiele msciwemu panu i przyjacilowi jego mosc panu
Heliaszowi Nowickiemu, kommandantowi jeo kr[olewskiej] mosci dymierskiemu
nalezy m[anu] p[roprio]”. Запис того ж часу іншою рукою: “Его м[и]лости
отца архимандрита печерского”.

№ 4

Лист Інокентія Гізеля, архімандрита Києво-Печерської лаври

1675, серпня 25(15).– Київ

Msc panie pulkowniku Wojska jeo carskiej msc Zaporowskieo, mnie wielce ms.
panie i przyjacielu!

Towarzystwo jasnie wielmoznego j.msc. pana hetmana Wojska jeo carskiej
mosci Zaporowskiego w companiej w.ms. mosc pana zostajace, do miejsca

s[wieteg]o przyjachawszy, poklon należyty Naswietszej Pannie i s[wiety]m ojcom pieczarskim oddali i nabozenstwa wyslychali, nazad znowu do w.mosci mosc. pana powracaja; tedy z mojej strony w czym sie onym, a osobliwie w przyjeciu i w wyswiadczeniu checi mojej, ile pod ten trudny czas nie wygodzilo, o wybaczenie prosze. A w.mosc mos. panu osobliwe bogoslowienstwo od tegoz miejsca Naswietszej Panny z ozwiadczeniem zyczliwej checi mojej przesyłam, aby w.mosc mosc.panu w dzilach rycerskich Pan Najwyzejwszy bogoslawic raczył, czego sencere zyczc, siebie samego z powolnoscia moja w.mos.mos. pana zwyklej przyjazni jako najpilniej polecam.

Z monastera Pieczarskiego k[jjowskiego] d[nia] 15 aug[usta] 1675.

W.mosci mego wielce mosciwego pana, zyczliwy bogomolca i sluga Innocenty Giziel, archimandrita pieczarski.

IP НБУВ, ф. II, № 13960–14039. Оригінал завіреним особистим підписом Інокентія Гізеля та печаткою, яка погано збереглася.

Адреса: “Memu wielce msciwemu panu i przyjacielowi j.mosc panu Heliaszowi Nowickiemu, pulkownikowi companiej jasnie wielmozneo j.mosc hetmana Wojska Zaporozkiego commenderowanej nalezyt”.

№ 5

Лист Ісайї, архімандрита афонського монастиря св. Павла

1678, жовтня 24 (14).– Переяслав

Мосці пане Новицький, велце мні мосці пане и добродію!

Благословение от недостойного архимандритское в. м[о]с[ти] мосці пану препосилаю. Тутеж велце в. м[о]с[ти] мосці пана о вшелякое пробащение прошу, щос в. м[о]с[ць] противку нас смиренных ласку и любов показовав и ялмужну, як противко дознавали иншие люде, тако теж и ми, недостойние калугори с[вя]той гори, дознавали. Прето тепер повторное благословение свое препосилаю и зичу: нехай Г[о]с[по]дь щастит и благословит во вшеляких военных экспедициях, жеби Пресвятая Б[огороди]ца ратовала. Кдиж тепер, бувши у пана вашіці, ласкавого приятеля и добродія, застаючи у дому, и пустився до святой гори, ку монастыреви, впереди поклонившия, місцу святому и преподобним отцам печерским, а потом еж[ели] Пресвятая Б[огороди]ца щаститимет и благословит до святой гори дорогу трактовати и о вшелякое пробацени велце в. м[о]с[ци] мосці пана и добродія прошу в чом и молитвы мои завше у Господа Б[о]га

за доброе здравие и благополучное пребывание з ею мосці панею и з вше-
ляким потомством на многие літа, того жадаю и молитви свои препосилаю.

З Переяс[лава] октоврия 14 1678.

В. м[о]с[ци] мосці пану всег добр зичливий приятел и служит на [...] *
смиренний иеромонах архимандрит Исая святой гори Афонской
монастыря святого Павла м[ану]р[горіо].

ІР НБУВ, ф. П, № 13960–14039, арк. 78–79 зв. Автограф. Листа завірено
печаткою, яка погано збереглася.

Адреса: “Мостивому пану ласкавому приятелеви и добродієви его
милости пану Илияшеви Новицкому, полковникови охочого товариства
люб в дорозі, люб на місцу застаючому, щасливе отдати”. Запис іншою
рукою того ж часу: Исаяі, архімандр[ити] с[вятої] Афонское гори”.

№ 6

Лист Феодосія Васьковського, ігумена Межигірського монастиря

1679, вересня 20(10).– Київ

Mci panie pułkowniku Wojsk cara jeo m., wielce moj m. panie przłtu i
dobrodzieju!

Żaluje, że mi sie nie zdarzyło rozmowic z w.m.,m.m.panem, bedac w Kijo-
wie, zaszczym teraz przez pisanie moje i przez ojca Dionyzego unizony moj
poklon oddawam w.m., m.m.panu i dobrodziejowi, ktoremu ze wszystka moja
bracia calpuscorem (?) zycze Bozkiego blagoslowienstwa, przez ktore bys zyl
dlugoletnie w dobrym zdrowiu przy zacnej, a coraz wiekszej slawie, szczes-
liwie, cieszac sie z milego przyjaciela i zacnego, od P.Boga danego, potomstwa
swego: synow, corek do trzeciego i czwartego pokolenia; po zejsciuzas lat poz-
nych, do wiecznego zywota na niepojete slowem i rozumem rozkoszy niebieskie
przeniesiony byl, zyczymy. Prosze przy tym w.m., m.m.pana, racz te miejsce s.
Mezyhorskie i mnie z bracia w dawnej lasce i przyjazni swej piastowac, widze
nas wszyscy wojskowi cara jeo m. zaciaznych moca, a my w tym niewinni, ze
kijowska z owego boku Dniepra granica nieszeroka, nie my granicyli, ani spod
jednego pana wybijajac sie, drugiemu nie poddawamy sie panu, zawsze na
jednym miejscu siedzimy, zawzdy za wszystkich Pana Boga prosimy, nikomu
sie nie przeciwiemy, wszystkim sie klaniamy, jednemu diablu przeciwiemy sie,

* Незначний фрагмент тексту не зберігся через механічне ушкодження документа.

ktory starajie pozbawic nas laski Bozkiej i ludzkiej, lecz jego zamysly na jego glowe sie obracaja i obroca; a ze nas Pan Bog w niedostatkach i uciskach chowa, jeo to osobliwa prowidentia ojcowska, zeby my i sami byli zbawieni przez zuwot mizerny, блажены рече, плачуущи, яко они утешатся, i zebysmy byli drugim przyczyna do zbawienia, mianowicie ktory nas miluja. Аще, рече сотвористе единому меньших моих, мни сотвористе. Swieta rzecz jest i chwalebna na ziemie i w niebie dawac w imie Panskie, ale nabarziej mizernym: взалкахся, рече, и дасте ми ясти, возжадахся и напоисте мене, наг бих и одиясте мене, приидите бл[а]гословеннии, наслидуйте царствие Отца моего уготованное вам. Prosze o wybaczenie, zem dlugo legenda zabawil w.m., m.m.pana, przez list, przynamniej niech sie nagu dana z w.m., m.m. panem, ktorego jestem nazawsze caly przyll, caly i najnizszy sluga i bogomodlca ze wszystka bracia moja

Theodozy Waskowsky, ihumen monastyra Mezyhorskiego k[ijowskiego] z bracia m.p.

Z monastyra Mezyh[orskiego] k[ijowskiego] obszczezytelnego 7 bris 10 d[nia] 1679.

IP НБУВ, ф. II, № 13960–14039, арк. 15–16 зв. Автограф.

Адреса: “Моему велице м[о]сцівому пану приятелєві і добродієві его мл. пану Ілляшу Новицькому, полковникови Войска его цар[ського] прєсв[ітлого] вел[ичества] Запорозького гетману наказному покорне отдати”.

№ 7

Лист о. Макарія Русиновича, ігумена Мгарського монастиря

1683, лютого 19(9)

Msci panie polkowniku Wojska przeswietlych carow ich msciow Zaporozkiego komonny, mnie wielce msci panie, luby przyjacielu i dobrodzieju!

O szczesliwym przybyciu w.m.m.pana z sama jej mscia w Snityn zawziowszy wiadomosc, z dusze mej rad bym sam uklonem moim w.m.m.panstwa uwenerowal, lecz zwatpione sily przez niezbedna kolkie tego mi nie dopuszczaja, z umyslu przeto przez wyslanego, listownym uklonem moim veneror w.m.m.panstwa, cieszac sie z tego, gdy w sasiedztwie zostajac z monasterem naszym do Snityna, samej jej msci bytnosc z w.m.m.panem zostaje. A ze tak rozumiem, jej msc, jako w tych krajach pogotowia w monasteru naszym nie bywala przeto o dalszy przewod do pobycia ku nam jej msci w.m.m.pana, wielce

upraszam, oddajcie poklon swietemu Spasu, a mnie zyczliwego sobie sasiada, nawiedzcie, godzi sie; na ktorych przybyt, mile i chetnie oczekiwajac, dla posilku, na blogoslowienstwo zasylam w.m.m.panstwa fructami, rybeczka i slodyszem, na obiad upraszajac, by malo, mile bylo przyjeto; i powtorzono tedy o nawiedziny upraszajac na ten czas samego mie w laskie w.m.m.pana zasylam zostajac.

W monasteru Mharskim 9 feb[ruari] 1683.

W.m.m.panu prz[yjacie]llowi i dobrodziejowi we wszem zyczliwy bogomodlca i sluga Makary Rusinowicz, ihumen mharski, reka vlasna.

IP НБУВ, ф. II, № 13960–14039, арк. 17–18. Оригінал підписаний особисто Русиновичем і завірений печаткою, яка погано збереглася.

Адреса: “Мні велце мцівому п[а]ну его м[о]сти п[а]ну Иліяшови Новіцкому, полковникови Войска их царских прес[вітлїх] вел[ичеств] Запорозского комунному, мні велце мці п(а)ну зичловому пр[ия]т[е]лю и добродієви, ку отданю.”

№ 8

Розписка священників Леонтія Григорієвича та Сава

1683, травня 28(28).– Остап’є (?)

Відомо чиним сим нашим писмом, мы д[у]ховные особы, Леонтий Григорієвич, священник Ч[е]стнокрес[тс]кий, намісник остаповский, и Сава, также священник запсиолский, иж постановилисмо з паном Михайлом, атаманом курінним компанским иж по ззешлом з сего світу товаришеви его небо[жчи]кови Якови, угодил нас вышписаний атаман на сорокоуст за преставлшую д[у]шу, абы был у пр[е]стола Б[о]жественнаго офірований. Що з ходобы оного, за оную працу, позосталой дал нам коня рижого и кривого и девят золотих грошей двом за все про все, яко теж и дякови полчварта золотого и понамареви шагов осм, що мы вышреченние д[у]ховные особы, деклеруемся обапол пол сорокоуста цале при Воздвиженію Ч[е]стного Креста одправит, на що и подаем сие наше писмо при подпісі имен наших в року 1683 мая 18.

Ваших м[и]л[о]стям всіх добр желател и богомолц уставичный Леонтий вишпоманный, рукою вл[асною].

Сава с[вя]тониколский, рукою власною.

ІР НБУВ, ф. II, № 13960–14039. Автографи. Текст написано рукою о. Леонтія, а підписано також і о. Савою.

№ 9

Лист київського митрополита Варлаама Ясинського

1696, серпня 7 (липня 28)

М[о]сці пане полковнику комонный, мні в Д[у]ху с[вя]том с[ы]ну и бл[а]-
годітелю!

На писане в.м. м[о]сці пана, поважаючи велце инстанцію в. м[о]ст[и], м[о]сці пана, за п[аном] Иваном Ведрицким, так отвітую: справа тая не взяла свого skutku для совершеннішаго з инквизиції увідомлення. Зачим пишу до перечестног[о] отца протопопы лубенского, абы ся от людей, віри годных, достатечне увідомил и, списавши все достовірне, через того ж пана Ведрицкого до суду н[а]шего консисторского присылал. Тое в. м[о]с[ти] м[о]сці пану извістивши, бл[а]гословения Б[о]жия ко всякому бл[а]гому сопоспшествоющан[ю] пастирско в. м[о]с[ти] м[о]сті пану зычу.

В. м[о]с[ти] м[о]сці пану и в Д[у]ху с[вя]том с[ы]ну всіх бл[а]г желаячий пастир б[о]гомалец и слуга поволний Варлаам Ясинский, митрополит киевский.

З катедры н[а]шой митрополитанской С[вя]тософійской киевской року 1696 юля 28.

НБУВ ІР, ф. II, № 13960–14039, арк. 74–75 зв. Автограф. Листа завірено митрополичою печаткою, яка погано збереглася.

Адреса: “Моему велце м[о]сцівому пану и в Д[у]ху С[вя]том с[ы]ну его м[и]л[о]сти пану Илиї Новицкому, поковнику Войска их царского пресвітлого величества Запорозского охочокомонному отдати належит”.

№ 10

Лист київського митрополита Варлаама Ясинського

1696, жовтня 5 (вересня 25)

М[о]сци пане полковнику охочокомонный, мой велце м[о]сци[ви]й пане и бл[а]годітелю!

Таковое приліжне усердие самого в. м[о]с[ти] м[о]сци пана ку милому своему с[ы]нови в получении наук бл[а]гопотребных яко похваляю, так непремінно зычу, абы поспішествующим Б[о]жиім бл[а]гословением в молодых своих літех науками упраждняючися оными ум свой изоощраючи, могл своего часу достойный принести плод любомудрый Малороссийской отчизні, ку ползі многорадостной цілого поважного в. м[о]с[ти] м[о]сци пана дому. На цедулы в. м[о]с[ти] м[о]сци пана тепер воскори не отвітую, на поважную еднак в. м[о]с[ти] м[о]сци пана инстанцію буду тоє міти на памяти, абы межи отцем протопопоу лохвицким и отцем Рогачевским skutечное было помірковане. Молитвы мои при сем архиерейский при зыщливости бл[а]гословения Б[о]жия в. м[о]с[ти] м[о]сци пану залуцївши, зостаю в. м[о]с[ти] м[о]сци пану и бл[а]годітелеви всіх бл[а]гжелающим б[о]гомолцом и слугою поволным.

Варлаам Ясинский, м[итрополит]к[иевский].

З катедры н[а]шой митрополитанской С[вя]тософийской киевской року 1696 септевр[ия] 25.

ІР НБУВ, ф. II, № 13960–14039, арк. 76–77 зв. Автограф. Листа завірено митрополичою печаткою, яка погано збереглася.

Адреса: “Моему велце м[о]сцивому пану и бл[а]годітелеви его м[и]л[о]сти пану Илиї Новицкому, полковнику Войска его ц[а]рского пресвітлого величества Запорожского охочокомонному отдати”.